

Kapitel 6

Talord

Los numerales

Ligesom dansk har spansk to typer af talord: grundtallene (*los cardinales*) og ordenstallene (*los ordinales*). Deres funktion svarer meget til dansk, men der er visse særregler man bør kende. Mængdebetegnelser som *mucho*, *poco* o.s.v. regnes til de indefinitte pronominer, se 12.5.

6.1 Grundtallene (*los cardinales*)

Grundtallene er de *almindelige* tal. Tallet *et* (*uno*) svarer til den ubestemte artikel, som behandles i 3.2.5. Af de øvrige tal bøjes *ciento* (hundrede) i genus og numerus, mens *millón* (million) bøjes i numerus. Sidstnævnte er et substantiv. *Mil* (tusind) kan også være substantiv og bøjes da i numerus.

Fra seksten til ni og halvfems nævnes først ti-erne og dernæst en-erne (som svensk), og lidt tilfældigt skrives de i et ord op til 29 (og med *i* i stedet for *y*), men delt fra 31 til 99. Antallet af hundreder skrives også i et ord, mens antallet af tusinder (og højere) adskilles fra *mil*. I øvrigt henvises til nedenstående oversigt.

0	<i>cero</i>	10	<i>diez</i>	20	<i>veinte</i>	30	<i>treinta</i>
1	<i>uno/-a</i>	11	<i>once</i>	21	<i>veintiuno/-a</i>	31	<i>treinta y uno/-a</i>
2	<i>dos</i>	12	<i>doce</i>	22	<i>veintidós</i>	32	<i>treinta y dos</i>
3	<i>tres</i>	13	<i>trece</i>	23	<i>veintitrés</i>		o.s.v.
4	<i>cuatro</i>	14	<i>catorce</i>	24	<i>veinticuatro</i>	40	<i>cuarenta</i>
5	<i>cinco</i>	15	<i>quince</i>	25	<i>veinticinco</i>	50	<i> cincuenta</i>
6	<i>seis</i>	16	<i>dieciséis</i>	26	<i>veintiséis</i>	60	<i>sesenta</i>
7	<i>siete</i>	17	<i>diecisiete</i>	27	<i>veintisiete</i>	70	<i>setenta</i>
8	<i>ocho</i>	18	<i>dieciocho</i>	28	<i>veintiocho</i>	80	<i>ochenta</i>
9	<i>nueve</i>	19	<i>diecinueve</i>	29	<i>veintinueve</i>	99	<i>noventa y nueve</i>

Det er værd at nærlæse betegnelserne for 500, 700 og 900:

100	<i>cien, ciento</i>	600	<i>seiscientos/-as</i>	Som substantiv:	
200	<i>doscientos/-as</i>	700	<i>setecientos/-as</i>	en million	<i>un millón</i>
300	<i>trescientos/-as</i>	800	<i>ochocientos/-as</i>	en milliard	<i>mil millones</i>
400	<i>cuatrocientos/-as</i>	900	<i>novecientos/-as</i>	en billion	<i>un billón</i>
500	<i>quinientos/-as</i>	1000	<i>mil</i>	en trillion	<i>un trillón</i>
		2000	<i>dos mil</i>	et dusin	<i>una docena</i>

På spansk tæller man aldrig mere end ni hundreder, derefter tælles tusind plus et antal hundreder, så f.eks. årstallet 1998 hedder *mil novecientos noventa y ocho*.

Når tallene skal sættes sammen ud over hvad der er nævnt ovenfor skrives de altid adskilt. *Uno* kongruerer i genus når det står som del af et større tal, men når det indgår

i et tal der tæller tusinder, millioner m.m., står det i maskulinum, d.v.s. at det hedder *un*. *Cientos* kongruerer altid, også foran tusinder:

<i>Doscientos cuarenta y cinco dólares</i>	245 dollars
<i>quinientos veinticinco pesetas</i>	525 pesetas
<i>veintiún años</i>	21 år
<i>las veintiuna voces puras difundían por el ámbito del templo las plegarias a la Virgen (Del 178)</i>	de 21 rene stemmer spredte bønnerne til Jomfru Maria ud over kirkerummet
<i>doscientos mil habitantes</i>	200.000 indbyggere
<i>seiscientas mil almas</i>	600.000 sjæle
<i>cuarenta y un mil liras</i>	41.000 lire
<i>mil y una noche</i>	1001 nat (alm. talesprog)
<i>mil una pesetas</i>	1001pesetas (formelt skriftsprog)

Ciento bruges kun i tallene mellem 101 og 199, og om procent:

<i>ciento catorce mil habitantes</i>	114.000 indbyggere
<i>ciento veinte coronas</i>	120 kroner
<i>cinco por ciento</i>	5 procent

Medio (en halv), der normalt står uden artikel, behandles under adjektiver, se ?:

medio litro de leche	en halv liter mælk
----------------------	---------------------------

6.1.1 Talsubstantiver

Som angivet i oversigten er bl.a. 1.000.000 et substantiv lige som f.eks. et dusin. Disse talsubstantiver forbindes med et substantiv v.h.a. præpositionen *de*, der så får substantivet til at stå attributivt til talordet. Det samme gælder *hundredvis* og lign.:

<i>una inversión de 500 millones de pesos</i> (Rep)	en investering på 500 mio. pesos
<i>se habían reunido en las calles de la capital miles de personas</i>	tusindvis af mennesker havde samlet sig i hovedstadens gader
<i>es un derecho que está afectando a cientos de miles de ciudadanos</i> (Rep)	Det er en ret som berører [flere] hundrede tusind indbyggere

Hvis *millón* indgår i et talord der indeholder mindre tal bruges *de* dog ikke:

<i>tres millones doscientos cincuenta mil soles</i> (Rep)	3.250.000 soles (peruansk møntenhed)
--	--------------------------------------

De øvrige grundtal fungerer som determinativ eller de står substantivisk med implicit (underforstået) kerne:

- <i>Quieres dos manzanas?</i>	- Vil du have to æbler?
- <i>No, quiero tres</i>	- Nej, jeg vil have tre

6.1.2 Procentangivelser

Ved procent bruges *ciento*, og der skal stå artikel foran talangivelsen. Både den bestemte og den ubestemte artikel bruges, sidstnævnte kan nok få angivelsen til at

virke lidt mindre præcis. Man kan støde på *por cien*, især *cien por cien*, men *por ciento* er det almindelige på begge kontinenter:

<i>desde el año 1970 el número de mujeres por debajo de la línea de pobreza ha aumentado un 50 por ciento en el mundo, respecto a un 30 por ciento de hombres</i> (Rep)	siden 1970 er antallet af kvinder under fattigdomsgrænsen steget med 50% i hele verden i forhold til 30% for mændene
<i>necesitamos que la inversión privada alcance por lo menos el 25 % del PBI, hoy está por debajo del 20 %</i> (Rep)	Vi har brug for at den private investering mindst når op på 25% af BNP, i dag ligger det på under 20%
<i>Un 40 por ciento de los casos de mujeres muertas por episodios de violencia doméstica en toda España tienen lugar en Madrid</i> (ABC)	40 procent af de tilfælde hvor spanske kvinder dør på grund af vold i hjemmet finder sted i Madrid

6.1.3 Artikel ved grundtal

Der står ikke artikel foran grundtallene selv om de står substantivisk og tæller et underforstået substantiv, men når det bruges til at nummerere med, har de artikel (alle eksempler fra Alarcos § 163):

<i>el número dos</i> → <i>el dos</i>	nummer to
<i>el año 27</i> → <i>el 27</i>	år 27
<i>el siglo XX</i> → <i>el XX</i>	det 20. århundrede
<i>la página número cuatro</i> → <i>la cuatro</i>	side fire
<i>los años sesenta</i> → <i>los sesenta</i>	tresserne

Ved telefonnumre medvirker artiklen til at de tal telefonnumret består af, i højere grad opfattes som en enhed end som flere cifre:

<i>Este servicio - cuyo teléfono es el 91-758-00-92 - está abierto 365 días al año, y las 24 horas del día</i> (ABC)	Denne service - hvis telefonnummer er 91 758 00 92 - er åben 356 dage om året og 24 timer i døgnet
--	--

I Spanien er busnumre maskulinum (p.g.a. *autobús* eller *número*), *el cinco*, *el siete* (femmeren, syveren), mens man i f.eks. Peru bruger femininum p.g.a. *la línea*: *la cinco*, *la siete*.

Derudover bruges artikel når der henvises til en specifik mængde eller gruppe:

<i>oficiales de los tres Ejércitos</i> (ABC)	officerer fra de tre værn
<i>Los diez mandamientos</i>	De ti bud
<i>se matriculaba regularmente de las tres o cuatro asignaturas que le faltaban [...] pero se avergonzaba de haber pasado de los treinta años sin poderlas aprobar</i> (Muñ 17)	han indskrev sig regelmæssigt til de tre eller fire fag han manglede, [...] men han var flov over at have passeret de tredive uden at kunne bestå dem

6.1.4 Datoer

Ved datoer bruges grundtallene på spansk, dog kan *primero* også benyttes om den første. Bemærk også at datoer på spansk har artikel:

<i>el uno / primero de diciembre</i>	første december
<i>el cinco de abril</i>	femte april
<i>el treinta y uno de julio</i>	31. juli

6.2 Ordenstal (*los ordinales*)

På spansk bruges ordenstallene i reglen kun op til ti, derefter bruges grundtallene, eventuelt i en anden konstruktion.

<i>primero/-a (primer)</i>	første	<i>sexto/-a</i>	sjette
<i>segundo/-a</i>	anden	<i>séptimo/-a</i>	syvende
<i>tercero/-a (tercer)</i>	tredje	<i>octavo/-a</i>	ottende
<i>cuarto/-a</i>	fjerde	<i>noveno/-a</i>	niende
<i>quinto/-a</i>	femte	<i>décimo/-a</i>	tiende

Første og tredje mister *-o* når de står foran et substantiv i maskulinum; se også kortformer, ?. Bemærk at ordenstallene på spansk ikke kan skrives med tal og punktum som på dansk, men kan skrives med et lille hævet *o* eller *a* (efter genus): Første: 1°/1^a; anden: 2°/2^a o.s.v.

Ordenstallene er adjektiviske, hvilket betyder at de ikke som grundtallene kan stå som determinativ, de kræver derimod ofte et determinativ (ligesom vi på dansk har kendeord). Almindeligvis står de foran kernen (substantivet), men de kan også være efterstillet. Ordenstallene kan substantiveres v.h.a. artiklen:

<i>Le envié una segunda carta y luego una tercera y una cuarta, diciendo siempre lo mismo (Sáb XXIII)</i>	Jeg sendte hende et brev nummer to, derefter et tredje og et fjerde hvor jeg hver gang skrev det samme
<i>el Tercer Mundo</i>	Den tredje verden
<i>personaje de tercera categoría (Muñ 55)</i>	tredjeklasses person

Ved regenter og andre titler samt århundrede efterstilles talordet (grundtal efter ti), og på spansk findes ikke en parallel til det danske *attenhundredetallet*, det hedder *det 19. århundrede*:

<i>Carlos V (Carlos quinto)</i>	Karl den femte
<i>Alfonso XIII (Alfonso trece)</i>	Alfonso den trettende
<i>el siglo III - el siglo tercero</i>	det tredje århundrede
<i>el siglo XX - el siglo veinte</i>	det 20. århundrede / nittenhundredetallet

Efter ti bruges grundtallene som nævnt med betydning som ordenstal:

<i>35 congreso del PSOE (Pro 11)</i>	PSOEs 35. kongres
--------------------------------------	-------------------

En særlig brug er funktionen som frit prædikatív, som må oversættes til dansk med et adverbialt udtryk:

<i>Germán, el Tiñoso, saltó el segundo, y</i>	Germán, den skurvede, sprang som den
<i>Daniel, el mochuelo, el último</i> (Del 86)	anden, og Daniel, Hornuglen, som den sidste

6.2.1 Ordenstal over ti

Ordenstallene over ti bruges hovedsageligt i formelt skriftsprog som f.eks. udgave-nummer i bøger og lign. De ender på *-mo*, og fra trettende føjes enerne i ordenstal efter ordenstallet for ti. Fra 21. står tiere og enere adskilte, og begge led bøjes i genus - *primero* og *tercero* mister *-o* foran substantiver i maskulinum:

<i>undécimo/-a</i>	11.	<i>vigésimo/-a primero/-a</i>	21.	<i>centésimo/-a</i>	100.
<i>duodécimo/-a</i>	12.	<i>vigésimo/-a segundo/-a</i>	22.	<i>ducentésimo/-a</i>	200.
<i>decimotercero/-a</i>	13.	<i>etc.</i>		<i>tricentésimo/-a</i>	300.
<i>decimocuarto/-a</i>	14.	<i>trigésimo/-a</i>	30.	<i>etc.</i>	
<i>decimoquinto/-a</i>	15.	<i>cuadragésimo/-a</i>	40.	<i>milésimo/-a</i>	1000.
<i>decimosexto/-a</i>	16.	<i>quincuagésimo/-a</i>	50.		
<i>decimoséptimo/-a</i>	17.	<i>sexagésimo/-a</i>	60.		
<i>decimooctavo/-a</i>	18.	<i>septuagésimo/-a</i>	70.		
<i>decimono(ve)no/-a</i>	19.	<i>octogésimo/-a</i>	80.		
<i>vigésimo/-a</i>	20.	<i>nonagésimo/-a</i>	90.		

Decimocuarta edición (Sáb)

Fjortende udgave

Duodécima edición (All)

tolvte udgave

Ud over disse former bruges - især i Latinamerika - de former på *-avo* som også bruges til brøker, se 6.2.2.

6.2.2 Brøker

Der er selvstændige udtryk for $\frac{1}{2}$ (*medio* - *una mitad*) og $\frac{1}{3}$ (*un tercio*). For sidstnævntes vedkommende foretrækkes i dagligt sprog *la tercera parte*, og i ikke teknisk sprog bruges i reglen også et udtryk med *parte*. Dog kan ordenstallene alene fungere som brøk. En fjerdedel (*un cuarto*) bruges om klokken (kvart i, kvart over):

<i>una mitad, un tercio, un cuarto, un quinto, un sexto etc.</i>	en halvdel, en tredjedel, en fjerdedel, en femtedel, en sjattedel
<i>tres cuartos de hora / tres cuartos</i>	tre kvarter / tre fjerdedele
<i>medio kilo de harina</i>	et halvt kilo mel
<i>un litro y medio de agua</i>	halvanden liter vand
<i>tres cuartas partes de las personas que necesitan ayuda alimentaria en el mundo [...], son mujeres y niños</i> (Rep)	tre fjerdedele af dem som har behov for fødevarehjælp i verden [...], er kvinder og børn
<i>eran las tres y cuarto</i> (Sáb XII)	klokken var kvart over tre

*El presidente y candidato a una segunda reelección tiene ya el 49,77% de los votos, a menos de **cuatro décimas** de la mayoría, frente al 40,39% para Toledo (País)*

Præsidenten, som er kandidat til et genvalg nummer to har allerede 49,77% af stemmerne, mindre end fire tiendedele fra et [absolut] flertal, overfor 40,39% til Toledo

I teknisk og især matematisk sprog foretrækkes efter tiende nedenstående former på *-avo*:

onceavo	1/11	dieciseisavo	1/16	veinticincoavo	1/25
doceavo	1/12	diecisieteavo	1/17	treintavo	1/30
treceavo	1/13	dieciochoavo	1/18	cuarentavo	1/40
catorceavo	1/14	diecinueveavo	1/19	etc.	
quinceavo	1/15	veinteavo	1/20		